

Správna oprava nástroja oživí umenie starých majstrov

Novoveštan RICHARD ŠULC (50) je povoláním mechanik klávesových nástrojov. Servis a ladenie pianín a klavírov vykonáva už 25 rokov po celom Slovensku. Vlastná skúsenosť z nevšimavosti o staršie klavíry, niekedy jedinečné majstrovské kusy v domácnostiach i kultúrnych inštitúciách ho presvedčila, aby založil muzeálnu galériu klavírov.

Prezradíte nám niečo o sebe?

„Som čistokrvný Čecho-Slovák. Mamka Slovenka a otec Čech. Narodil som sa v českom meste Most. Zakrátko sa rodičia presťahovali do Hradca Králové. Keď som bol v treťom ročníku na základnej škole, zomrel mi otec. Mamka sa rozhodla vrátiť do rodného mesta, Beniakoviec neďaleko Košíc. Tu som dochodil základnú školu. Základnú umeleckú školu v hre na klavíri som vyštudoval v Košiciach.“

Čo vás ovplyvnilo, že ste sa začali venovať tejto profesii?

„Rozhodnutie stať sa mechanikom pianín a klavírov ovplyvnilo moje stretnutie s klavírnym technikom pánom Hankom, ktorý k nám prišiel naladiť domáci klavír. S úžasom som pozoroval jeho prácu a ocenil ju neskôr pri hraní, keď klavír vydával krásne zvuky. Bolo rozhodnuté. Ako 15-ročný som odišiel študovať do Čiech na priemyslovku výrobu hudobných nástrojov v Krasliciach. Neskôr som externým štúdiom absolvoval Strednú umeleckopriemyselnú školu hudobných nástrojov a nábytku v Hradci Králové. Prvé praktické skúsenosti som získaval v miestnom výrobnom podniku Petrof a od roku 1990 v štátnom podniku Československých hudobných nástrojov Melódia v Opravovni hudobných nástrojov v Spišskej Novej Vsi. Mal som s kolegami na starosti servisné služby celého východu a časti stredného Slovenska. Za necelý rok nás prebiehajúca privatizácia štátnych podnikov donútila ukončiť zamestnanie, osamostatniť sa a ako živnostníci ísť každý svojou cestou. To bol moment, kedy som si uvedomil, že nastal čas, aby som plne rozvinul seba samého v originálnej krásnej profesii technika klavírov. Dosiahnuť remeselnú zručnosť znamená ísť krok za krokom. Boriť sa s neúspechom a radovať sa z každého úspechu.“

Na hudobnom trhu pôsobíte

25 rokov. Je konkurencia v tejto oblasti silná?

„Na Slovensku je určite dostatok ľudí, ktorí sa venujú ladeniu klavírov a pianín. Počet vyštudovaných odborníkov – technikov, ktorí sú schopní vykonávať kvalifikované opravy klavírov, by som ale narátal na prstoch oboch rúk. U nás nikdy nebola žiadna škola zameraná na výrobu a servis hudobných nástrojov. Možno preto neexistuje ani kritérium, ako si otvoriť živnosť na servis, ladenie klavírov a pianín. Stačí mať vysvedčenie zo základnej umeleckej školy a môžete vykonávať servis hudobných nástrojov. Či dokážu títo ľudia robiť kvalifikovanú prácu, je vecou trhu. Ten si vyberá. Klamať sa v podstate v tomto remese nedá. Muzikant vám odpovie hneď, či sa mu vaša práca páči, či po opravě sa mu dobre hrá, prípadne či mu náhodou práve naladený klavír priam nekrúti uši.“

Čo je tajomstvom príťažlivosti klavíra?

„Pomôžem si upraveným výňatkom z knihy Piano od autora Johna-Paula Williama. Okrem úlohy hudobného nástroja má klavír niekoľko ďalších funkcií – je stredom domova, vzácnym dedičstvom, ukážkou najlepšej technickej a umeleckej výpelosti. Množstvo ľudí si uchováva spomienku na starý klavír postavený v rohu izby čomu vzniklo množstvo nezabudnuteľných diel rôznych hudobných žánrov. Skutočnosť je tá, že milióny ľudí všetkých vekových kategórií po celom svete prežívajú veľké potešenie z tvorby tónov, melódií či obľúbených skladieb. Klavír je natoľko všestranný hudobný nástroj, že nemá konkurenciu. Pre mnohých znamená klavír citového utešiteľa, trpezlivého spoločníka, vždy pripraveného vydať zo seba to najlepšie.“

Hovorí sa, že v každom nástroji je ukrytá duša. Pociťujú ste ju niekedy?

„Určite áno. Klasické nástroje majú tú geniálnu vlastnosť, že sú jedinečné. Vďaka

Richard Šulc

Pri jednom z rekonštruovaných klavírov.

FOTO: ARCHÍV RŠ

použitým materiálom je každý nástroj individuálny. Poskladaný z niekoľkých druhov najkvalitnejšieho dreva. Kov použitý v hudobných nástrojoch je prvej triedy, opracovaný, alebo aj odlievajú pre konečný detail. Ani jeden klavír či pianino nehrá rovnako. Každý nástroj je originálny s odlišným pocitom z hry a s osobitou farbou tónu. Dušu nástroja cítim z klavíra, ktorý hrá pre hráča milujúceho nielen hru, ale aj samotný nástroj. Zažil som nástroje, ktoré už fyzicky nemali ani hrať, pretože boli v zlom stave. Aj napriek tomu to dokázali úžasne. Hneď som vedel, že hrajú pre toho hráča. Je tam zvláštna väzba.“

Ako často treba ladiť klavír či piano?

„Na hudobný nástroj pôsobia fyzikálne zákony, rozpínania a sťahovanie strún, ktoré reagujú na teplotné výkyvy. V priebehu roka sa vďaka ročným obdobiam mení klima v miestnosti. Každá značka klavíra je iná, dokonca každý kus vydáva trochu iný tón, preto neexistuje digitálne ladenie, ale je nutné svedomitá ručná práca profesionála. Naladiť treba 220 až 230 strún. Výrobca klavírov a pianín I. triedy odporúča ladenie nástrojov raz za rok alebo podľa potreby. Ja radím majiteľom domácich klavírov ladenie najneskôr raz za dva roky. Čím je muzikant dokonalejší, tým viac počuje aj malé odchýlky a objedná si ladiča oveľa skôr.“

V akej kvalite sú hudobné nástroje v domácnostiach a v kultúrnych inštitúciách?

„My na Slovensku sa ani zďaleka nepribližujeme v starostlivosti o nástroje napríklad Nemcom či Rakú-

šanom. Oni si vážia históriu a majú vo všetkom systém. Čo sa týka hudobných nástrojov, tak v ich pravidelnej údržbe. V Nemecku a Rakúsku si uvedomujú, že každá vec má svoju životnosť a treba sa o ňu priebežne starať a opravovať ju. Preto nástroje rekonštruujú a snažia sa o zachovanie originality v čo najlepšej funkcii. Ľudia si tak môžu i dnes vypočuť autentický zvuk nástroja, ktorý korešponduje s dobou. Naše hudobné nástroje sú zväčša v dezolátnom stave. Vystavujeme vzácné staré, ale pritom nehrajúce klavíry. Jednotlivci, kultúrne ustanovizne, konzervatória a ďalšie odborné školy majú staršie značkové kvalitné nástroje, na ich rekonštrukciu však zrejme nemajú dostatok peňazí. U niektorých je potrebný väčší zásah, aby sa obnovila pôvodná kvalita a ich krása. Prítom ceny celkových opráv starších kvalitných klavírov sú neraz polovičné ako cena nového. Je veľká škoda, že sa u kompetentných udomácnil systém čakať na lepšie časy, prípadne nechať riešenie na niekoho iného. Keď už je veľmi zle a klavír prestávajú slúžiť, na rad prichádza diskutabilné krátkozraké neekonomické riešenie. Našetriť a kúpiť nový lacný klavír, ako investovať do odborných opráv.“

Viem o vás, že takýto nevšimavý prístup majiteľov klavírov vo vás vyprovokoval zaujímavú iniciatívu.

„Rozhodol som sa vytvoriť galériu klavírov, ktorá bude mapovať históriu ich výroby. Mám v pláne vytvoriť zbierku plne rekonštruovaných značkových klavírov,

ktoré budú hovoriť o tom, aká bola doba, ako sa dokázali kedysi vyrábať nástroje ručne s precíznosťou majstrov. Prečo? Staré klavíry sú zo 70 percent postavené z kvalitnejšieho dreva. Pri výrobe sa na materiáloch nešetřilo, rozmyšľalo sa nadčasovo, aby klavír vydržal slúžiť niekoľkým generáciám pri plnej funkcii. Použitie drevené dyhy, plste i koža sú neporovnateľne kvalitnejšie, než majú dnešné moderné klavíry. Je to spôsobené postupne sa zhoršujúcou ekologickou situáciou na našej planéte Zem, ale i postupným nahradzáním originálnych materiálov umelými náhradami.

Čo obsahuje vaša zbierka?

„Zatiaľ sa môžem pochváliť dvoma klavírmi. Prvým je reprezentatívny štýlový „budoárny“ klavír Antonín Petrof model 4 z roku 1898 z obdobia monarchie Rakúsko-Uhorska v čiernom vysokom lesku. Je po kompletnej oprave v reprezentatívnom stave. V Európe sa zachovalo iba niekoľko plne funkčných kusov. Syn Frederik ho doviezol z Viedne. Ďalší vystavovaný klavír je Petrof model III z roku 1975. Generálnu opravu sme vylepšili klavír zvonku i zvnútra, a tak vznikol „originál“. Vznik tejto galérie beriem ako poslanie. Vidím a vnímam to, že u nás vzniká absolútna priepasť a ľudia strácajú predstavu, čo je to klavír. Je to moja povinnosť voči trhu, voči muzikantom. Motivuje ma aj to, že galériu zdedí môj syn, ktorý sa tejto profesii tiež venuje, podporuje ma v tejto myšlienke a prakticky mi pri rekonštrukciách pomáha.“

”

Naše hudobné nástroje sú zväčša v dezolátnom stave. Vystavujeme vzácné staré, ale pritom nehrajúce klavíry.

Ako vnímate súčasnú dobu digitalizácie? Je možné nahradit' klasické hudobné nástroje digitálnymi?

„V súčasnosti sa verejnosť vďaka nízkej cene a ľahkej dostupnosti viac orientuje na digitálne piano. Tým, že sa začínajú používať digitálne elektronické piano, vytratila sa možnosť pocitovo vnímať frekvenciu klasických nástrojov. Klasický akustický klavír a elektrické digitálne piano sú dva fyzikálne a technicky rozdielne nástroje. Klasický strunový klavír sa nedá ničím nahradit'. Má svoje nezameniteľné miesto, rovnako nenahraditeľné ako napríklad flauty, staré píšťaly a fujary a takýto špecifický zvuk nemožno plnohodnotne elektronicky zastúpiť.“

Spomenuli ste, že vo vašich šľapajach kráča váš syn Frederik (24).

„Syn v základnej umeleckej škole vyštudoval klavírnu hru a keďže poznal moju prácu, zaujalo ho to. Z vlastnej iniciatívy nastúpil na tú istú strednú školu ako ja do Hradca Králové, ktorú v roku 2011 úspešne ukončil v obore Umeleckopriemyselná stavba hudobných nástrojov. Po skúšobnej stáži a úspešnom splnení podmienok sa zamestnal v rakúskej majstrovskej klavírnej dielni u Philippa Schneidera v Hainburgu. Frederik je maximálne spokojný, hlavne vďaka rýchlemu profesionálnemu a odbornému rastu. Pán Schneider je jeden z najuznávanejších technikov a ladičov v Rakúsku. Rekonštrukcie starých klavírov z dielne pána Schneidera poznajú umelci nielen z Rakúska, ale i z rôznych miest EU. Skúsenosť v tomto fachu budú do budúca pre Frederika neoceniteľné. Teší ma, že dozrie v špecialistu, odborníka, ktorý bude ďalším pokračovateľom tejto krásnej a mimoriadne potrebnej profesie.“

EVA ŠOLTISOVÁ